

ZANDMANNEN

Donkere surrealistische komedie

door

KOOS DAM

TONEELUITGEVERIJ VINK B.V.

Tel: 072 - 5 11 24 07

E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl

Website: www.toneeluitgeverijvink.nl

VOORWAARDEN

Alle amateurverenigingen die het stuk: **ZANDMANNEN** gaan opvoeren, dienen in alle programmaboekjes, posters, advertenties en eventuele andere publicaties de volledige naam van de oorspronkelijke auteur: **KOOS DAM** te vermelden.

De naam van de auteur moet verschijnen op een aparte regel, waar geen andere naam wordt genoemd.

Direct daarop volgend de titel van het stuk.

De naam van de auteur mag niet minder groot zijn dan 50% van de lettergrootte van de titel.

U dient tevens te vermelden dat u deze opvoering mag geven met speciale toestemming van het I.B.V.A. Holland bv te Alkmaar.

© **2025 Anco Entertainment bv - Toneeluitgeverij Vink bv**

Internet: www.toneeluitgeverijvink.nl

E-mail: info@toneeluitgeverijvink.nl

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, verfilming, video opname, internet vertoning (YouTube e.d.) of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Het is niet toegestaan de tekst te wijzigen en/of te bewerken zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van I.B.V.A. HOLLAND bv te Alkmaar, welk bureau in deze namens de Uitgever optreedt.

Vergunning tot opvoering van dit toneelwerk moet worden aangevraagd bij het Auteursrechtenbureau **I.B.V.A. HOLLAND bv**

Postbus 363

1800 AJ Alkmaar

Telefoon 072 - 5112135

Website: www.ibva.nl

Email: info@ibva.nl

ING bank: 81356 – IBAN: NL08INGB0000081356 BIC: INGBNL2A

Geen enkele andere instantie dan het IBVA heeft de bevoegdheid genoemde rechten van u te claimen, of te innen.

Auteursrechten betekenen het honorarium (loon!) voor de auteur van wiens werk door u gebruik wordt gemaakt!

Auteursrechten moeten betaald worden voor elke voorstelling, dus ook voor try-outs, generale repetities met publiek, voorstellingen in/voor zorginstellingen, scholen e.d.

Vergunning tot opvoering:

1. Aankoop van minimaal **4** tekstboekjes bij de uitgever.
2. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart (tevens bewijs van aankoop), met uw gegevens, naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
3. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Vergunning tot HER-opvoering(en):

1. U vult het aanvraagformulier in op www.ibva.nl of u zendt de aanvraagkaart met uw gegevens naar I.B.V.A. Holland. Uw aanvraag dient tenminste **drie weken voor de eerste opvoering** in bezit te zijn van I.B.V.A. Holland.
2. U krijgt daarop de nota toegestuurd. Na betaling wordt u de vereiste vergunning toegestuurd.

Opvoeringen zonder vergunning zijn niet toegestaan en strafbaar op grond van de Auteurswet 1912. Zij worden gerechtelijk vervolgd, terwijl de geldende rechten met 100% worden verhoogd. Het tarief wordt met 20% verhoogd voor opvoeringen waarvoor geen toestemming werd aangevraagd binnen drie weken voorafgaand aan de voorstelling.

Het is verboden gebruik te maken van gekregen, geleende, gehuurde of van anderen dan de uitgever gekochte tekstboekjes.

Rechten BELGIË: Toneelfonds JANSSENS, afd. Auteursrechten.

E-mail: rechten@toneelfonds.be. Telefoon: (03)3.66.44.00.

Geen enkele andere instantie heeft de bevoegdheid genoemde rechten van u te claimen, of te innen.

PERSONEN:

Walt - man van ca. 45. Beul

Art - man van ca. 25. Rechter

Diana - vrouw van ca. 26.

3 vrouwen of meer - van ca. 25 jaar

DECOR:

De regie aanwijzingen in het stuk geven zicht op een mogelijk enscenering. Die staat niet vast, het kan ook anders. Er kan ook gebruik worden gemaakt van een schuin oplopend vlak of kartonnendozen. Ook heel geschikt voor een openluchttheater of in de buitenlucht.

(Op het toneel twee, in elkaar overlopende, zandheuvels. Rechts een klein boompje. In de achtergrond lopen de twee zandheuvels omhoog als een duin. Er is een strak blauwe lucht. De plaats is niet echt bepaald maar je zou kunnen zeggen dat er water in de buurt is. Als het licht opkomt staan 2 mannen tot hun middel in het zand, elk op hun eigen heuvel, met ontbloot bovenlichaam. Het lijkt of ze tot hun middel zijn ingegraven (maar ze staan en steken alleen met hun bovenlijf boven het zand-gat uit). Ze zijn minstens 5 meter van elkaar verwijderd. Samen voeren ze, elk apart op hun plek, een soort simultaangevecht uit; alleen, met het bovenlichaam, met het zand en met elkaar. Het is een stilistisch samen gevecht, waarbij het er hard aan toe gaat. De klappen komen kennelijk hard aan want zonder elkaar te raken wordt er pijn geleden, geschreeuwd en spat er bloed in het rond. Ze blijven echter op hun plek en raken elkaar niet. Het gevecht is gevarieerd qua beweging, duurt enige tijd. Dan geeft "ART" als eerste op en blijft, met het bovenlichaam, voorover liggen op het zand. Beiden hijgen van de inspanning.)

WALT: *(hijgend en buiten adem)* Hondenkop, hanenpoot, wolvenjong, paardentuig, rattenstaart. Ik had je dood moeten slaan.

ART: Als dat zou kunnen. *(Tekst van Walt loopt gewoon door. Hij hoort Art eigenlijk niet)*

WALT: Jij dacht, die kan ik wel hebben, dat is toch een ouwe lul. Valt dat even vies tegen. Kom maar op jongetje, ik lust je rauw. Mij krijg je hier niet weg. Jij hoort hier niet. Hé, ik heb het tegen jou. Ja, ik zou ook mijn bek houden. Deze sector is wel mijn verantwoordelijkheid. Mij spreken ze aan! Alles wat hier gebeurt wordt mij aangerekend. Hé! *(slaat nog een paar maal in het zand)* Dus je bent niet van plan iets te zeggen. Wel in staat om helemaal hier naar toe te komen, ongevraagd, onaangekondigd en dan gaan knokken! Wat moet je hier! Er valt hier niks te beleven. Hé!

(Hij klimt uit het zand-gat en gaat heen en weer lopen, en stort zich af en toe tegen de grond. Het zand is schuldig. Hij vloekt en tiert tijdens deze actie. Pakt een hemd en trekt het aan. Na verloop van tijd gaat hij weer op zijn plek zitten.)

Oké ik ben rustig. *(pauze)* Jij ook? Mooi. Nee, je hoeft niks te zeggen. Ik ben rustig, jij bent rustig, wij zijn rustig...rustig

praten..... ik praat en jij luistert. Luisteren is een kunst. Wist jij dat sommige mensen niet kunnen luisteren. Nee? Nou het is zo. Ik heb niet gestudeerd maar dat weet ik dan weer. Ja. Het leven zelf is mijn leerschool. Het leven is hard en niets ontziend. Als het leven je iets leert dan weet je het voor altijd. Zo is dat met mij gegaan. Vallen en opstaan heet dat..... nou, zeg maar gerust in de afgrond lazeren.... en weer uit het ravijn klimmen. Toen ik jong was flikkerden mijn vrienden me in de rivier, omdat ik een irritant mannetje was, ik kon niet zwemmen, dus ik verzoop... bijna. Daar word je hard van, riepen ze. Keihard. Genoeg over mij. Waar kom je zo plotseling vandaan. *(geen reactie)* Doe tenminste alsof we contact hebben. Beweeg een vinger of zo.

(Weet met zijn gevoelens geen raad. Gaat op zijn hurken zitten. Doet zijn hemd uit en vouwt die keurig op. Pakt uit het zand-gat een handdoek en gaat er ruggelings op liggen.)

ART: *(ligt nog steeds voorover. Kijkt met een schuin oog naar WALT. Gaat zitten. Doet hemd aan. Begint met opdrukken. Dan valt hem iets op in het zand. Na enige twijfel begint hij te graven en dan ineens stuit hij op een strandemmertje, een houten stepje en ander kinderspeelgoed. Hij gaat zitten met het emmertje op schoot, het ontroert hem. Hij onderdrukt uit alle macht zijn emoties, maar dat lukt hem niet. Hij begint een gat te graven, als het diep genoeg is, probeert hij er zelf in te kruipen, hij weet zich geen raad. Het is stil en we horen hem zachtjes huilen.*

Fade naar donker.

Walt staart naar de hemel.

Art zit op zijn hurken. Op een bepaald moment kruipt hij op handen en voeten, als een hond, over het zand.

Walt schenkt er geen aandacht aan maar is alert, en wacht op de dingen die komen gaan.

Art vindt een stuk touw en trekt eraan. Het is een strop.

Walt tilt zijn hoofd even op, kijkt, maar meer ook niet, dan gaat hij weer liggen.

(Art vindt nog een stuk touw, en nog één. Dan neemt het graven echt vormen aan. Hij vindt een aantal stropen)

Moet je nou eens kijken.

WALT: Wat?

ART: Allemaal van die eh....

WALT: Het is me wat.

ART: ...stroppen. Je zou bijna denken dat het hier een executieplaats is.

WALT: Hoeveel heb je er?

ART: *(telt)* 1, 2... 5. Het zijn er 5.

WALT: D'r moeten er nog veel meer liggen.

ART: Hoe weet jij dat?

WALT: Gewoon.

ART: Gewoon? Dat is niet gewoon. Wat weet jij hiervan?

WALT: Hé zeg. Ik ben je hondje niet. Trouwens, ik heb liever dat je u tegen me zegt.

ART: U? Maar ik... wij... waarom?

WALT: Daarom. Het is gewoon U voor jou. 33.

ART: 33 wat.

WALT: Ja, wat heb jij daar nou in je hand. 33, dat was mijn hele jaarvoorraad.

ART: Jaarvoorraad?

WALT: Ga je alles herhalen wat ik zeg.

ART: Ik begrijp... je... eh... het niet.

WALT: 33 stroppen. Zit je verstand in je reet ofzo.

ART: Doe eens rustig man, ik ben hier net.

WALT: Jij moet oppassen met wat je zegt ventje.

ART: O, oppassen. Niet dat het mij ook maar iets uitmaakt, maar loop ik gevaar?

WALT: Ieder mens loopt gevaar. Jij hebt hier niks te zoeken.

ART: Mooi. Dus ik loop gevaar.

WALT: Dat gaan we zien.

ART: *(fel)* Niks we gaan het zien, ik moet het weten. Ik heb helemaal geen bezwaar tegen wie, wat, waar, hoe, maar ik moet weten wanneer. Ik hou de dingen liever zelf in de hand.

WALT: Ik ook. *(doet als of hij iets hoort. Maant naar ART dat hij stil moet zijn)*

ART: *(maakt gebaar; ik snap het niet en fluistert)* Wat is er?

WALT: Ik dacht dat ik wat hoorde. Waarvoor ben jij veroordeeld?

ART: Veroordeeld? Ik ben niet veroordeeld. Ik ben rechter.

WALT: Rechter. Zo! Toe maar. Jij bent rechter geworden. Dat had ik niet verwacht. Dus daarom ben je gekomen.

ART: Niet echt.

WALT: Een rechter. Daar ontbrak het hier nog aan. Ik dacht al: waar blijft het recht?

ART: Meen je dat nou?

WALT: Nee, natuurlijk niet. Maar goed. Dus jij veroordeelt.

ART: Ja, dat is de rol van een rechter nou eenmaal. Die zet recht wat krom is, want recht is recht en krom is krom, snap je.

WALT: Ah, briljant. Recht is krom. Meneer is filosoof, meneer is denker.

ART: Nou, dat valt wel mee.

WALT: Nee. Nou niet terug krabbelen. Je denkt toch wel na.

ART: Ja, natuurlijk.

WALT: Zie je wel. En waarover denkt onze filosoof, met de grote bek, dan wel na?

ART: Ik heb helemaal geen grote....

WALT: Dat maak ik wel uit, ja. Nou, kom op. Geef is een voorbeeld. Maak het concreet. Kom op! Wat denkt meneer zoal?

ART: Ja, zeg hé, mag ik nog even nadenken. Goed. Meestal ben je schuldig aan de dingen die je doet maar kun je ook schuldig zijn aan de dingen die je denkt.

WALT: Dat is het?

ART: Ja. Kijk, als ik erover denk jou te vermoorden ben ik dan schuldig omdat ik dat denk?

WALT: Wacht even, jij wilt mij...

ART: Nee, het is een gedachten experiment. Ik DENK erover jou te doden. Kan ik voor die gedachte, die ik denk, veroordeeld worden.

WALT: En?

ART: Ja, daar kan ik voor veroordeeld worden. Maar de vraag is: door wie moet ik veroordeeld worden?

WALT: Ga door.

ART: Omdat ik het denk kan alleen ik mijzelf veroordelen.

WALT: O. Dat is de conclusie?

ART: Ja, en jij ziet niet aan mij, welke straf ik mijzelf heb opgelegd. En wat die straf dan is. En hoelang ik opgesloten moet zitten in de kerker van mijn eigen ziel.

WALT: Als ik mijzelf zou moeten veroordelen en opsluiten voor elke foute gedachte die ik heb dan kwam ik nooit meer vrij. *(neemt Art in de houdgreep en tikt op zijn hoofd)* Dit is de enige plek waar je echt vrij bent, man. Je mag daar denken wat je wilt. Zot.

ART: Maar als...

WALT: Wacht, nou ik. Kun je ook schuldig zijn aan de dingen die je niet denkt?

ART: Nee, natuurlijk niet. Je kunt niet denken aan dingen die je niet denkt.

WALT: Goed. Jij ligt hier, op het zand, te creperen. Ik zie dat, maar denk er niet aan om je te helpen. Ben ik dan schuldig aan het zogenaamde nalatig denken?

ART: *(sputtert)* Ik.. Eh...

WALT: Zie je. Allemaal theoretisch geneuzel. Wij gaan ten onder aan ons eigen denken. Er zijn mensen die alleen maar leugens verkondigen. Dat soort kunnen we missen.

ART: Zeker?

WALT: Het was geen vraag. Kom jij nog vrij?

ART: Is dat wel een vraag?

WALT: Ja, kom jij nog vrij uit de kerker van je ziel!

ART: Ik eh...

WALT: Dat weet je niet? Wat voor soort mens ben jij eigenlijk?

ART: Soort?

WALT: Ja. Soort. Categorie. Wat voor soort. Ben je gek. Ben je goed, ben je slecht. Ben je een leugenaar? Of hoor jij bij die gewetenloze daar verderop.

ART: Als rechter ben je rechtvaardig.

WALT: Aha! Een rechtvaardige. Kijk eens aan. Nu komen we ergens.
Wanneer ben je daarmee gestopt?

ART: Met rechtvaardig zijn. Nooit.

WALT: Nooit?

ART: Nee. Ik ben daar (*wijst*) weggegaan omdat ze steeds weer andere wetten uitvaardigden. Wie de ene dag onschuldig was werd de volgende dag opgehangen.

WALT: Andersom lijkt mij moeilijk, eerst hangen en dan....

ART: Ja. (*lacht*) Objectief oordelen was niet meer mogelijk. Een rechter mag zich niet vergissen anders gebeuren er ongelukken.

WALT: En ik moet dat geloven.

ART: Wat.

WALT: Dat je bent vertrokken uit vrije wil.

ART: Ja.

WALT: Ik eh... Zo genoeg voor vandaag, nu gaat het licht uit.

(Donker.

Licht.

Als het licht weer in-fade is ART aan het graven. WALT is even weg)

ART: (*zingt en graaft*)

Netto en schoon
Is het delvers loon
Bruto en vuil
Is deze diepe kuil
Daal nu maar af
In 't gedolven graf

...

Beter af
In het graf

...

Ik schep
Hij schiep
Wij schapen
Makke schapen
Door al dat scheppen, dwaal ik af
In 't vers gedolven graf

(Hij kijkt in het zand-gat van WALT. Na verloop van tijd loopt hij voorzichtig naar het boompje en voelt eraan. Hij test of het stevig is. Draait zich op en plast tegen het boompje)

WALT: *(komt uit zijn zand-gat en kijkt wat ART doet)* Wat doe je?

ART: *(schrikt zich een ongeluk)* Niks.... Eh... kijken.

WALT: Kijken? Dat noem jij kijken.

ART: Ja, ik eh...

WALT: Jij kijkt met dat... schuiftrompetje van je.

ART: ...ik dacht met deze droogte kan de boel wel wat water gebruiken.

WALT: Water, ja.

ART: Nou, ik eh... dat dit soort het ook doet op zand.

WALT: Ja, anders had ik het hier niet gepoot, hè. En dan ga jij d'r aan staan pissen.

Als u het hele stuk wilt lezen dan kunt u via www.toneeluitgeverijvink.nl de tekst bestellen en toevoegen aan uw zichtzending.

Voor advies of vragen helpen wij u graag.

 info@toneeluitgeverijvink.nl

 072 5112407

“Samenspelen” is ons motto